

Handläggare
Susanna Nytell
Telefon: 08-508 150 29

Till
Skarpnäcks stadsdelsnämnd
2017-09-21

På lika villkor! – delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjning

Svar på remiss från kommunstyrelsen 110-1138/2017

Förvaltningens förslag till beslut

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutar följande:

1. Förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Victoria Callenmark
Tf. stadsdelsdirektör

Hanna Jakhammer
Avdelningschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat ärendet ”På lika villkor! – delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjning” (SOU 2017:43) till Skarpnäcks stadsdelsnämnd. Utredningen har bland annat haft i uppdrag att lämna förslag i syfte att öka likvärdigheten inom landet samt se över frågan om nationell reglering och ett samlat huvudmannaskap. Utredningen föreslår dock inga förändringar i huvudmannaskap, däremot vissa andra förslag som syftar till att öka likvärdigheten och stärka statlig styrning och tillsyn. Utredningen föreslår även en ny bestämmelse om hjälpmedelsavgifter i hälso- och sjukvårdslagen för att tydliggöra att avgifter får tas ut, under vilka förutsättningar det kan ske och vilka grupper som ska vara undantagna från avgifter.

Förvaltningen är i huvudsak positiv till de förändringar som föreslås i betänkandet men anser att det bör utredas om även personer som har insatser inom socialpsykiatri bör ingå i gruppen som får avgiftsfria hjälpmedel.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat ärendet ”På lika villkor! - delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjning” (SOU 2017:43) till Skarpnäcks stadsdelsnämnd för yttrande senast den 22 september 2017. Ärendet har även remitterats till Södermalms och Spånga-Tenstas stadsdelsnämnder samt till äldrenämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, kommunstyrelsens pensionärsråd samt stadsledningskontoret.

Regeringen beslutade den 10 december 2015 att en särskild utredare skulle se över tillgången till och användningen av hjälpmedel. Utredningen skulle lämna förslag i syfte att öka likvärdigheten och minska skillnaderna inom landet gällande avgifter och regelverk, samt se över frågan om nationell reglering och ett samlat huvudmannaskap. Utredningen fick också i uppdrag att kartlägga tillgången till hjälpmedel för enskilda samt analysera ansvarsfördelningen och samordningen mellan huvudmännen. Förslagen skulle enligt direktiven vara effektiva och bidra till ökad brukar-delaktighet. Utredningen, som tog namnet Hjälpmedelsutredningen, överlämnade den 31 maj 2017 sitt betänkande och det har därefter skickats ut på remiss, bland annat till Stockholms stad.

Ärendet

I betänkandet definieras hjälpmedel som ”produkter som används på individnivå för att kompensera för en funktionsnedsättning”. Det konstateras att hjälpmedelsområdet är i förändring då den tekniska utvecklingen medför nya möjligheter till ökad inkludering, delaktighet och självständighet för personer med funktionsnedsättning. Det sker bland annat genom ökad tillgång till internetuppkoppling, universellt utformade produkter och digital teknik. Det framhålls också att området är komplext eftersom det är många huvudmän som tillhandahåller hjälpmedel, beroende på användningsområde. Vissa personer köper också hjälpmedel på egen hand. Hjälpmedel för vård och behandling, liksom hjälpmedel för den dagliga livsföringen, förskrivs inom hälso- och sjukvården.

Enligt utredningen är det svårt att veta om enskilda får tillgång till de hjälpmedel de har behov av eftersom det inte regelbundet tas fram heltäckande, nationell statistik i fråga om hjälpmedel. En kartläggning som genomförts av Socialstyrelsen visade att enskilda får tillgång till sådana hjälpmedel som de är i behov av, men vad som förskrivs och vilka avgifter de enskilda måste betala varierar över landet. Det finns även skillnader mellan män och kvinnor när

det gäller förskrivning av hjälpmedel, men det krävs fler studier för att avgöra om dessa skillnader är medicinskt motiverade.

Hjälpmedel i skolan och på lärosäten

Inom skolans område visar brukarundersökningar att många elever med funktionsnedsättning saknar tillgång till hjälpmedel, vilket enligt utredningen skulle kunna bero på brister i personalens kompetens. Därför föreslås dels ett uppdrag till Specialpedagogiska skolmyndigheten som syftar till att höja skolans kompetens om kognitivt stöd, dels utökade möjligheter för skolhuvudmännen att få statsbidrag för att förstärka elevhälsan.

Ansvar för att elever med funktionsnedsättning får tillgång till de hjälpmedel de har behov av i skolan delas mellan sjukvårdshuvudman och skolhuvudman och det kan finnas gränsdragningsproblem. Utredningen har övervägt om en huvudman bör få ta över hela ansvaret för hjälpmedel till elever, men föreslår istället en ökad lokal samverkan. Socialstyrelsen föreslås få i uppdrag att ta fram stöd för sådan samverkan. Utredningen har också beskrivit ansvarsfördelningen mellan sjukvårdshuvudman och lärosäten och gjort ett förtydligande som är tänkt att fungera stödjande om det uppstår oenighet om vilken huvudman som ska ansvara i en viss situation.

Förslag för ökad likvärdighet på hjälpmedelsområdet

För att öka likvärdigheten över landet i fråga om hjälpmedel har utredningen även övervägt att förändra huvudmannaskapet, exempelvis genom att föra över ansvaret till staten. Utredningen menar dock att en sådan förändring inte bör ske, bland annat då det finns fördelar med att ha kvar kopplingen till hälso- och sjukvården.

Utredningen föreslår att en definition av begreppet hjälpmedel, som förtydligar sjukvårdshuvudmännens skyldighet att erbjuda hjälpmedel, införs i hälso- och sjukvårdslagen. Avsikten är inte att förändra rättsläget utan att tydliggöra det. Detta förväntas öka transparensen och möjliggöra en förbättrad statlig styrning och tillsyn på hjälpmedelsområdet. Utredningen föreslår att Socialstyrelsen regelbundet ska följa upp hjälpmedelsförskrivningen, bl.a. i form av jämförande statistik, vilket enligt utredningen bör leda till en ökad likvärdighet över landet.

Förslag om hjälpmedelsavgifter

Utredningen konstaterar att olikheterna över landet är tydligast när det gäller avgifter. Därför föreslås en ny bestämmelse om hjälpmedelsavgifter i hälso- och sjukvårdslagen för att tydliggöra att avgifter får tas ut och under vilka förutsättningar det kan ske. Enligt

förslaget ska avgifter inte få tas ut för barn under 18 år, personer över 85 år eller personer som omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Slutligen föreslås även en ny punkt i hälso- och sjukvårdslagen som tydliggör att besöksavgifter som tas ut i samband med behovsbedömning och hjälpmedels-förskrivning ska omfattas av högkostnadsskyddet i öppenvård.

Fritt val av hjälpmedel och ny teknik

Utredningen har haft i uppdrag att utvärdera modellen med fritt val av hjälpmedel som bygger på att förskrivaren i förekommande fall beslutar om så kallad egenvård och användaren därefter köper sitt hjälpmedel själv, för allmänna medel. Enligt utredningen leder detta till ökade kostnader för det allmänna utan att enskilda för den skull upplever en större delaktighet och trygghet. Utredningens slutsats är därför att modellen inte bör ges vidare spridning utan att det mest fördelaktiga är att satsa på breda och moderna sortiment av hjälpmedel som kan förskrivas av hälso- och sjukvården.

Utredningen konstaterar att teknikutveckling har lett till att konsumentprodukter som kan kompensera för funktionsnedsättningar har tagits fram. Även om det kan finnas fördelar med att förskriva även sådana produkter finns uppenbara nackdelar enligt utredningen, exempelvis gäller inte patientförsäkringen vid eventuella vårdskador. Eftersom detta är svårt att åtgärda med lagstiftning föreslås Myndigheten för vård- och omsorgsanalys få i uppdrag att kartlägga förskrivning av konsumentprodukter ur ett patient-, brukar- och samhällsperspektiv.

Kompetensbehovet i kommunerna

Enligt utredningen behöver rehabilitering lyftas fram ytterligare i kommunernas planering av sin hälso- och sjukvård samt äldreomsorg. Därför föreslås att en ny bestämmelse införs hälso- och sjukvårdslagen, för att öka arbetsterapeuters och fysioterapeuters ansvar för en säker och ändamålsenlig rehabilitering inom kommunens ansvarsområde. Utredningen framhåller att en medicinskt ansvarig arbetsterapeut eller fysioterapeut (MAR) bör finnas i varje kommun.

Myndigheten för delaktighet (MFD) och övriga uppdrag till statliga myndigheter

I utredningen framhålls att det behövs en nationell aktör med sektorsövergripande ansvar för hjälpmedelsfrågor. Därför föreslås ett förtydligande av Myndigheten för delaktighets roll. Myndigheten får även tre uppdrag för att förstärka dess arbete med individstöd. Statens beredning för medicinsk och social utvärdering ges i uppdrag att kartlägga befintligt kunskapsläge inom hjälpmedels-

området, då det är ont om vetenskapliga studier på området. Socialstyrelsen får i uppdrag att kartlägga och sprida goda exempel på systematiskt jämställdhetsarbete inom hjälpmedelsområdet.

Ekonomiska konsekvenser av förslagen

Enligt utredningen innebär förslaget om reglering av sjukvårdshuvudmännens avgifter minskade årliga avgiftsintäkter om cirka 118,5 miljoner kronor. Därutöver beräknas införandet av definitionen i hälso- och sjukvårdslagen medföra ökade kostnader för sjukvårdshuvudmännen, på grund av ökad förskrivning av hjälpmedel för fritiden. Kostnaden beräknas bli 26,5 miljoner kronor över en treårsperiod, men underlaget är osäkert. Därefter bedöms kostnaden bli maximalt cirka 3 miljoner kronor per år. Uppdragen till statliga myndigheter beräknas kosta cirka 23 miljoner kronor 2018–2020. I utredningen nämns inga ökade kostnader för kommuner till följd av förslagen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för individ- och familjestöd och har behandlats i förvaltningsgrupp 2017-09-14, i rådet för funktionshinderfrågor 2017-09-13 och i pensionärsrådet 2017-09-14.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är i huvudsak positiv till de förändringar som föreslås i betänkandet. Det är viktigt att uppnå ökad tydighet, transparens och likvärdighet över landet inom hjälpmedelsområdet.

I betänkandet föreslås att avgifter inte ska få tas ut för barn under 18 år, personer över 85 år eller personer som omfattas av LSS. Förvaltningen anser att det bör utredas om även personer som har insatser inom socialpsykiatri bör ingå i gruppen som får avgiftsfria hjälpmedel. Det är viktigt att säkerställa att personer med komplex problematik eller dubbeldiagnoser inte ska riskera att bli utan hjälpmedel som kan förbättra livskvalitet och den allmänna dagliga livsföringen (ADL).

Förvaltningen föreslår att nämnden beslutar att överlämna detta tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Bilagor

1. ”På lika villkor! - delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjning” (SOU 2017:43) (*Finns på Insyn*)